

Sviker papperslösa

[singlepic id=334 w=583 h=417 float=left]

Förvirring om vad som gäller och svag yrkesetik gör att papperslösa inte får hjälp inom socialtjänsten.

Text: Britta Abotsi | Bild: Emma Hanquist | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 3 2011](#)

Yrkesetiken säger att socionomer främst ska agera utifrån de mänskliga rättigheterna. Utlänningslagen säger att de är skyldiga att underrätta polisen så fort de ger hjälp till en papperslös. Däremellan står socialsekreteraren och vet inte hur han eller hon ska agera.

– Socialsekreterare agerar olika. Mänskliga rättigheter ska styra arbetet utifrån socionomens etiska värderingar och principer. När det krockar med lagstiftning försöker nog de enskilda socialarbetarna att kringgå denna, då det är möjligt. Det blir komplext, säger Titti Fränkel, socionom och utvecklingschef på akademikerförbundet SSR som organiserar socionomer.

Det är fortfarande förhållandevis få papperslösa och gömda som tar kontakt med socialtjänsten för att få hjälp, men trenden håller på att vända. Hur varje kommun agerar i mötet med dem skiljer sig mycket åt. En del ger försörjningsstöd till papperslösa, andra inte. En del ger insatser för barn och familjer. Andra gör det inte.

– Det är väldigt godtyckligt och beror i slutändan på den enskilde socialsekreteraren, säger Carin Björngren Cuadra. Hon är socionom och lektor på Hälsa och samhälle på Malmö Högskola. Tillsammans med jur kand och fil dr i rättssociologi Annika Staaf forskar hon kring frågor om papperslösas rättigheter till hälsa och omsorg.

Ett steg i det arbetet har varit en enkät som skickats ut till landets chefer inom Individ och familjeomsorg. Resultatet visar att få kontor har kontakt med papperslösa och hur de

resonerar och agerar i mötet med papperslösa varierar stort. Dessutom råder en stor osäkerhet kring vad som gäller.

– Många IFO-chefer menade att det behövs tydligare regler från Migrationsverket och Socialstyrelsen. Det skrämmer mig, säger Carin Björngren Cuadra. Det visar att de inte har sitt uppdrag klart för sig. Socialtjänsten måste bli bättre på att stå på egna ben och veta vad som är deras roll!

Vad är det då för regler socialtjänsten ska förhålla sig till?

I Socialtjänstlagen finns det så kallade vistelsebegreppet. Det säger att socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. I samma lag står det att hjälp och stöd ska ges om den enskilde inte kan tillgodose det själv.

Här kommer det första dilemman. Inom socialtjänsten och i en kammarrättsdom förs resonemanget att den enskilde kan tillgodose sina behov själv genom att ta kontakt med Migrationsverket och resa tillbaka till det land de kommit ifrån. Andra menar att hjälp ska ges så länge personen vistas i kommunen.

I Socialtjänstlagen är det tydligt att kommunen ska agera för barns bästa och insatser ska ges till barn som på olika sätt far illa. Samtidigt står det i Utlänningslagen att socialtjänsten har en skyldighet att underrätta polisen första gången de ger en insats till en person som är papperslös.

Utöver det finns socionomens yrkesetiska regler.

Akademikerförbundet SSR formulerar dem: "Socionomen ska arbeta i enlighet med gällande lagstiftning så länge detta inte kränker de grundläggande mänskliga rättigheterna".

– Det är ord som faktiskt uppmanar till att bryta mot lagen, säger Annika Staaf. För vårdpersonal är de yrkesetiska reglerna mycket starkare förankrade. Bland socionomer får reglerna inte samma gehör.

SSR har som förbund inte tagit ställning till hur socialtjänsten ska agera och vad de papperslösa ska ha rätt till har inte kommit upp till diskussion ännu.

– Det är inte en grupp socialsekreterare så ofta kommer i kontakt med. Men jag tror det är något vi behöver titta mera på, säger Titti Fränkel.

– En individuell bedömning ska alltid göras, och när det gäller barn ska de alltid behandlas på samma sätt som andra barn i kommunen, menar hon.

Göteborg tog i vintras beslut om att alla kvinnor – papperslösa eller inte, ska ha rätt till insatser gällande kvinnofrid.

– Vi har inte haft något fall sedan dess, säger Christin Weikel på Kvinnojouren Ada i Göteborg som är en av få kvinnojourer som hela tiden tagit emot och i den mån de haft plats och möjlighet, gett skydd också åt papperslösa kvinnor.

– Men det handlar inte bara om ett beslut utan också att kvinnor ska känna till att villkoren har förändrats, menar Christin Weikel

Också i Malmö diskuteras frågan om att ge alla kvinnor tillgång till kommunens kvinnofridsarbete. Det vänsterpartistiska kommunalrådet Hanna Thomé betonar starkt yrkesetiken i sammanhanget:

– Alla ska kunna känna sig trygga i mötet med kommunen – att ingen personal i kommunal verksamhet anmäler de papperslösa till polisen eller Migrationsverket.

I valrörelsen drev Hanna Thomé med flera frågan om en frizon i Malmö för papperslösa.

– Vi arbetar stegvis. Det behövs ett förhållningssätt för hela kommunen och dess personal. Vi kan inte bygga ett samhälle på civilkurage hos enskilda, säger hon.

Fler och fler kommuner har nu uppmärksammat frågan om papperslösas rätt till socialtjänstens hjälp och riktlinjer tas fram i allt större utsträckning. Men fortfarande är intresset för frågan relativt litet. Den slutsatsen drar Annika Staaf och Carin Björngren Cuadra.

– Vi har nu gjort en enkät till alla socialsekreterare i Malmö och bara fått in 34 svar. Det är ett utforskat område och

samtidigt är det tydligt att intresset för frågan inte är så stort.

– I vården har man lyckats bättre. Där har stora förändringar skett, säger Carin Björngren Cuadra. Komplexiteten i socionomrollen som både hjälpande och kontrollerande försvårar.

– Sedan tror jag att det saknas en säkerhet hos socionomer i deras yrkesidentiteten. Den osäkerheten finns inte bland vårdpersonal.

Joel Timmerbacka och Johan Ulverås talar i sin uppsats *Syns du inte, så finns du inte – en studie om irreguljära migranter och socialtjänsten*. Om de tysta socialarbetarna. Genom intervjuer med socialarbetare i Göteborg har de tittat på hur arbetet och inte minst synen på papperslösa.

Socionomutbildningen, det sociala arbetets status i samhället och arbetsklimat menar de kan vara orsaker till tystnaden. För samtidigt som det inte förs några direkta diskussioner inom kåren om de papperslösas situation och vad som kan och bör göras, var alla socialarbetare de intervjuade fullt medvetna om den utsatthet som många papperslösa lever under. Men Joel Timmerbacka och Johan Ulverås menar att en förändringsprocess är på gång – tack vare förebilderna inom vården.

– Inom vården har man lyckats opinionsmässigt, säger Carin Björngren Cuadra och menar att det krävs en större opinion även inom socialtjänsten. Steg ett är att få bort lagen om underrättelseskyldighet, menar hon.

– Den ligger som en propp.

brittaabotsi@gmail.com

Läs vidare

Syns du inte, så finns du inte – en studie om irreguljära migranter och socialtjänsten, Joel Timmerbacka och Johan Ulverås, 2011.

Om anmälningsplikten vid misstanke att barn far illa, Carin Björngren Cuadra och Annika Staaf, Studentlitteratur 2010.